

Sensus et Interpretatio**Journalism does not fit Everybody.****Two Points of View****Fănel Teodorașcu¹**

Abstract: In this article, we aim at comparing two different visions about *journalism*. The first one belongs to Mark Twain, himself a former journalist, and was extracted from his novel, *A Connecticut Yankee in King Arthur's Court* (1889), while the second one is taken from a newspaper article, published in *Adevărul* [*The Truth*], more than eight decades ago. We believe that our research is a salutary / opportune one, and that is why it does not need further justifications.

Keywords: journalism; newspaper; literature; the history of press; journalist.

Ziaristica nu este o meserie la îndemâna oricui. Două puncte de vedere**1. Cititorul și valoarea presei**

Astăzi, românii pot spune că au avut, măcar în anumite epoci, și jurnaliști mari, și ziare mari. În România, au existat, trebuie spus, și „foi care se puteau citi în câteva minute”. Gazetele de acest tip nu aveau nevoie de un *articol*, pentru că, în paginile lor, locul *atitudinii* era ocupat de *senzaționalul titlurilor*. Aceste ziare, în care *titlurile ocupau o treime din pagină, nu contau ca factori de opinie publică* (Șeicaru, 2002, p. 366). Proprietarul unei astfel de *foi* era interesat doar de *rentabilitate*.

¹ Associate Professor, PhD, Faculty of Communication and International Relations, “Danubius” University of Galati, Romania, Address: 3 Galati Boulevard, 800654 Galati, Romania, Tel.: +40.372.361.102, fax: +40.372.361.290, Corresponding author: teodorascu.fanel@univ-danubius.ro.

Mulți sunt cei care cred că se pricep la jurnalism, așa cum, ce-i drept, se întâmplă și în cazul altor domenii (agricultură, sport etc.). În realitate, jurnalismul e o meserie grea, pe care puțini sunt în stare să o facă așa cum trebuie. Mulți sunt însă cei care au încercat să încadreze teoretic această profesie, iar dintre aceștia, așa cum era firesc să se întâmple, doar unii au reușit, fie și într-o măsură mai mică, să-și îndeplinească sarcina asumată.

Comunitatea este cea care determină, până la urmă, menirea presei. Pentru a căpăta importanță, textele gazetărești au nevoie de cititori. Nu se poate altfel. Tăria presei se află în strânsă legătură cu trebuințele consumatorului de presă. Atunci când, din diferite motive, ziaristul nu le dă cititorilor săi ceea ce ei așteaptă de la el, ziarul în slujba căruia acesta se află nu va fi cu nimic diferit de hârtia de împachetat. Un guvern ticălos poate face în așa fel încât un ziar să scrie doar ceea ce i se dictează, dar nimeni nu-l poate face pe cititor să îndrăgească un ziarist lipsit de demnitate. Acest tip de ziarist nu poate fi pentru cititor, chiar și în cele mai autoritare regimuri politice, decât subiect de glumă.

2. Mark Twain și ziaristul de mâna întâia

În această primă parte a lucrării noastre, nu ne propunem să vorbim despre *marele scriitor american*, care era văzut de cei care i-au cunoscut viața drept un bun exemplu de ceea ce înseamnă „self made man”¹, sau despre valoarea romanului *Un yankeu la curtea regelui Arthur*, care reprezintă în opinia multora una „dintre cele mai bune opere ale lui Mark Twain”². Așadar, vom trece direct la ceea ce ne interesează. Vom urmări ceea ce spunea scriitorul american despre *ziaristul de mâna întâia* în cartea sa.

Sir „Șeful” era *atât om de afaceri, cât și om politic* (Twain, 1986, p. 57). Ziarele sale aveau la bază o idee care a luat naștere în Ministerul Moralei Publice și al Agriculturii, instituție pe care însuși *Șeful* o conducea (Twain, 1986, p. 59). Un ziar nu poate fi însă scos oricum. Acest lucru este posibil numai în anumite condiții. În primul rând, nivelul de trai al celor pentru care gazetarul scrie trebuie să fie oarecum ridicat, educația având un rol esențial aici. *Ziarul* nu e lipsit de păcate, dar neajunsurile pe care el le poate provoca nu sunt la fel de numeroase ca beneficiile pe

¹ P. Nicanor & Co., „Miscellanea - Mark Twain”, în *Viața Românească*, anul V, nr. 4, aprilie 1910, p. 126.

² P. Nicanor & Co., „Miscellanea - Mark Twain”, în *Viața Românească*, anul V, nr. 4, aprilie 1910, p. 128.

care, în mod sigur, le aduce. Ziarul are capacitatea de a resuscita o națiune moartă și, se arată în romanul lui Mark Twain, nimic altceva nu poate face acest lucru (Twain, 1986, p. 59).

Ziaristica nu este o meserie la îndemâna oricui. Reporter poate fi, se arată în aceeași sursă, doar cineva „mai deștept”. Un bun reporter trebuie să aibă capacitatea de a reține toate amănuntele evenimentului la care asistă. Într-un ziar local, reportajele care conțin multe amănunte sunt la mare căutare. Reporterul trebuie să știe și că de felul în care își scrie reportajul depinde situația materială bună a ziarului pe care-l reprezintă. Darul de a ști când trebuie tămâiat un cavaler care e *în stare să dea anunțuri gras plătite* îi poate fi de mare folos reporterului. Și talentul de a exagera lucrurile într-un mod credibil joacă un rol important în alcătuirea unui reportaj. Foarte important la un reportaj este ca el să nu fie *lipsit de nerv și de senzațional*. Pentru a avea succes, reportajul are nevoie de *descreri înfiorătoare* și de un limbaj *plin de savoarea și aromele vremii* în care este scris (Twain, 1986, pp. 59-60). Reporterul trebuie să fie conștient de faptul că, în orice moment, patronul ziarului poate șterge din reportajul său, *din rațiuni de stat*, anumite *pățanii* (Twain, 1986, p. 61).

Un *gazetar de mâna întâia* e genul de om care *se pricepe la orice*. Din paginile aceluiași roman se poate înțelege că cea mai potrivită vârstă pentru a intra în gazetărie este cea de douăzeci și doi de ani. Ziarist nu se ajunge peste noapte. E nevoie, pe lângă *vocația de ziarist înnăscut*, de ceva pregătire în ale gazetăriei. Vedem în carte cum Șeful, înainte de a-l însărcina pe Clarence cu scoaterea ziarelor *Osanalele săptămânale* și *Vulcanul literar*, l-a pregătit pe acesta pentru ziaristică. Cel care e *ziarist înnăscut* este capabil să scrie în așa fel încât să poată fi înțeles și de generațiile care vor veni după el. El își dezvoltă stilul în mod continuu. *Ziaristul înnăscut* înțelege cum va arăta viitorul în domeniul lui de activitate și acționează în consecință. El știe că ziarul este, în primul rând, un instrument de difuzare a ideilor patronului său (Twain, 1986, p. 67).

Ziarul este important, pentru că el *scrie totul, spune totul* despre marile evenimente, iar prin reclama făcută în el *lucrurile mici pot ajunge grozave* (Twain, 1986, p. 157). Vânzătorul de ziare e, prin urmare, *o personalitate mai însemnată decât regele*. Cei care înțeleg *menirea acestui vrăjitor imperial pe lume* sunt, din păcate, puțini.

Limbajul folosit pentru scrierea ziarului trebuie ales cu grijă, pentru că textele jurnalistice nu pot fi publicate oricum. Ziaristul trebuie să fie atent cui i se adresează. Și alegerea subiectelor necesită o mare atenție. Cuvintele *tari*, atacurile la persoană

nu sunt pe placul tuturor cititorilor. Este important și ca ziaristul să înțeleagă că, în textele sale, nu poate să-i jignească pe cei care sunt *clienți pentru reclamele* ziarului la care el scrie.

Cititorul tânăr de ziare este cel care apreciază *tonul ușuratic de luare peste picior*. Cititorul trecut de vârsta tinereții, care este atras mai mult de rubricile cu *vești consemnate simplu și demn, e neplăcut impresionat de micile obrăznicii spuse fără perdea*, pe care cititorul tânăr le *socotește drept niște cuviincioase și grațioase perle de stil*.

În paginile romanului lui Mark Twain este explicat modul în care trebuie scrisă o rubrică precum cea care aducea *vești de la palatul* regelui Arthur:

„Știu că, orice-ai face, e greu să obții varietate în materie de vești de la curtea regală. Într-adevăr, în toate faptele acelea există o adâncă monotonie, care zădărnicește și chiar înfrânge cele mai cinstite eforturi de a face ca faptele să strălucească și să trezească entuziasm. Cea mai bună metodă de a ieși totuși din monotonia asta – de fapt singura metodă de bun simț – este de a ascunde repetarea faptelor, dându-le sub forme cât mai variate. Trebuie să jupoi fiecare fapt și să-l îmbraci într-o nouă piele de vorbe. Așa înșeli ochiul, crezi că-i un fapt nou, dai impresia că și curtea regală merge înainte, cum merg toate pe lume. Și astfel stârnești curiozitatea cititorului, care înghite dintr-o sorbitură întreaga coloană; așa reușești să înșeli pe toată lumea ca să nu vadă că ai făcut ciorba cu un singur bob de fasole” (Twain, 1986, p. 203).

Corecturile greșelilor de tipar trebuie să fie făcute atât cât e necesar. Gramatica îi scapă printre degete, de obicei, nu doar ziaristului, ci și cititorului (Twain, 1986, pp. 203-204). Mai aflăm din sursa asupra căreia ne-am oprit în această parte a lucrării noastre că *ziarul* poate trăi foarte bine în timpul conflictelor militare. *Corespondența de război* scrisă cu pricepere poate aduce bunăstare unui ziar (Twain, 1986, pp. 324-326).

Modelul american de ziaristică¹ descris de Mark Twain în romanul său nu era, măcar la nivel declarativ, pe placul multora dintre gazetarii români. În anii dintre cele două războaie mondiale, de pildă, voci din gazetăria românească susțineau că „cel mai urât tip de presă era cel făcut de ziariștii americani” (Teodorașcu, 2021, p. 27). Asta nu înseamnă că *ziaristica* de la noi era fără cusur (a se vedea Teodorașcu, 2020).

¹ A se vedea Calvin Coolidge, „Puterea presei”, în *Dimineața*, anul XXIV, nr. 6477, 21 martie 1928, p. 3.

3. Talentul e cel care contează

În anii ce au trecut de la apariția primelor ziare până în vremurile în care trăim, au fost scrise numeroase texte referitoare la rostul presei. Multe au fost și textele scrise de cei care își doreau să lămurească cine își poate spune *ziarist*. Pentru ca cineva să primească *titlul* de gazetar, nu era suficientă, spuneau unele voci din trecut, publicarea unor articole, știri sau reportaje într-o gazetă. Era nevoie de ceva mai mult de atât. Este ușor de înțeles că multe dintre opiniile exprimate în acest sens au ca unică valoare pasiunea cu care au fost susținute de autorii lor. Chiar și așa, toate textele de acest tip merită să fie urmărite, fie și numai pentru a înțelege mai bine modul în care gazetăria era înțeleasă într-o anumită epocă.

În 1936, în ziarul *Adevărul*, era publicat articolul „Organizarea corpului ziaristilor”. În lucrarea noastră, ne vom opri doar asupra acelei părți din articol în care autorul încearcă să le explice cititorilor *ce înseamnă să fii ziarist*. Așadar, *orice cetățean*, se arată în articol, are dreptul de a scrie la un ziar despre ideile în care el crede. În ciuda acestui fapt, nu oricine scrie într-un ziar poate fi numit *ziarist*:

„Exercitarea dreptului de a-și comunica ideile prin presă poate fi făcută în mod sporadic sau în mod continuu. O exercitare sporadică a acestui drept nu dă calitatea de ziarist. Dacă cineva își exercită dreptul de a scrie prin cărți, prin broșuri sau chiar foi volante, fără caracter de periodicitate, nu poate fi socotit ca ziarist. Dacă cineva scrie în mod continuu la unul sau mai multe periodice care au caracter de publicații savante, literare, artistice, religioase sau morale, în genere cu caracter științific, cultural, moral, nu poate fi socotit ca ziarist. Dar nu poate fi refuzată calitatea de ziarist aceluia care scrie în mod continuu la una sau mai multe publicații periodice cu caracter de ziar, de efemerid, care exprimă idei sociale sau politice, sau care publică știri și fapte de orice fel”¹.

Pe de altă parte, mai spunea autorul citat, *ideea de ziarist*, așa cum o înțelegea el, *nu poate fi legată nici de un „salariu”, nici de „existența din munca în presă”, nici de „principala ocupație”*. Cel care dorește să intre *în câmpul presei* trebuie să facă acest lucru *din convingere și nu pentru a căuta în ziaristică un mod de existență, o ocupație mai ușoară, mai mănoasă și mai de viitor ca alta*. În coloanele ziarului, ziaristul apără *convingerile sale și idealurile sociale cărora li se închină*:

¹ N. Ghiulea, „Organizarea corpului ziaristilor”, în *Adevărul*, anul 50, nr. 16217, 4 decembrie 1936, p. 1.

„Pretutindeni, și în trecutul nostru s-a întâmplat același lucru, au fost mii de ziaristi fără niciun salariu. Nu aș îndrăzni să zic că adevăratul ziarist nici nu trebuie să fie salariat, fiindcă condițiile grele și complexe ale vieții societății noastre silesc la aceasta. Sunt nenumărate partide politice în toată lumea, care își salarizează pe președinții lor și pe toți acei cărora le dau o sarcină administrativă și politică. Nu este niciun cuvânt să se refuze zariștilor, care trebuie să lupte continuu, pentru apărarea unei ideologii sau a unei doctrine, o salarizare. Ziarist este acela care duce o luptă de opinii. Ca să lupti trebuie să crezi tu însuși în ideile pe care le susții. Fiecare publicație trebuie să fie un steag. Eu nu pot face zariștilor insulta să spun că ei nu cred în nimic, că sunt mercenari ai condeiului, că pot trece cu ușurință dintr-o tabără în alta, de sub un steag sub un altul, să susțină orice li s-ar cere, fiindcă sunt plătiți. Salariul unui ziarist nu poate fi, în esență, decât susținerea pe care i-o dau cititorii săi, în afara cazului extrem de rar a unui bogat idealist și jertfitor, pentru a se dedica, în cea mai mare măsură, apărării ideilor și credințelor lor. Iar plata prin administrația unui ziar, nu poate fi decât organizarea tehnică a acelei susțineri. Toți zariștii din provinciile robite din Ardeal, Banat, Bucovina și Basarabia și chiar o parte din vechii noștri zariști au fost militanți politici, naționaliști și democrați, oameni de convingeri care au luptat, au suferit și au murit pentru credința lor, ei, chiar dacă căpătau uneori o mică plată, și aceasta neregulat, nu pot fi socotiți ca salariați, ca mercenari ai condeiului. Astfel înțeleg, și-i doresc și pe zariștii de astăzi: oameni de convingeri și de jertfă, care să lupte din toate fibrele lor, pentru apărarea ideilor lor și a tribunii de pe care își apără ideile lor și pentru apărarea drepturilor, intereselor și idealurilor acelor mulți, care îi urmează și-i ascultă”¹.

Tipul de ziarist despre care vorbește autorul citat nu are *nevoie de nicio pregătire, de niciun titlu*, pentru că *adevărații reprezentanți ai ziarismului* nu au nevoie de studii, ci doar *de idei sănătoase, credință tare și mult talent*:

„Câți mari zariști nu s-au ridicat din clasa muncitoare, fără studii, fără titluri? S-au ridicat zariști, precum s-au ridicat literați sau oameni politici, fără studii, fără titluri. Bineînțeles, între angajații ziarelor se pot strecura, uneori, și elemente fără talent, fără credință, fără idei și, din păcate, cu studii și titluri”².

¹ N. Ghiulea, „Organizarea corpului zariștilor”, în *Adevărul*, anul 50, nr. 16217, 4 decembrie 1936, p. 1.

² N. Ghiulea, „Organizarea corpului zariștilor”, în *Adevărul*, anul 50, nr. 16217, 4 decembrie 1936, p. 1.

În același articol se mai arăta și că *nu putea fi numit ziarist numai acela care avea principala ocupație în presă*:

„Ziarist nu este, deci, numai acela care are un angajament la un ziar, ci acela care scrie, apărând idei sau credințe sociale sau politice, în mod continuu, într-o publicație periodică cu caracter efemerid. Prin aceasta, nu vreau să se înțeleagă că nu prețuiesc ziarele de știri, de reportaje și pe ziaristii-reporteri, sau nu le apeciez rolul și importanța în viața noastră socială. Dar chiar dacă ziarele de știri și reportaje ar fi întreprinderi de editură pur și simplu, iar ziaristii profesioniști salariați pentru reportaje, fără nicio contingentă cu ideile și credințele, din contra cu totul obiectivi și neutri, încă ei constituind o minoritate în presă, nu pot da caracterul noțiunii, calității și titlul de ziarist. În ziarele de idei, de concepții, de program, chiar reportajele sunt puse în serviciul ideii și toți colaboratorii lor continui, indiferent de serviciul pe care îl fac, indiferent dacă au angajament, lunar sau altfel, sau nu au niciun fel de angajament, sunt ziaristi în cea mai pură accepție a cuvântului”¹.

Ideea conform căreia *ziaristii se nasc, nu se fac* nu era discutată atunci pentru prima dată și nici nu era vreo invenție românească, iar despre limitele *talentului* în ale ziaristicii au scris, de-a lungul timpului, numeroși ziaristi cu nume. De fapt, ideile care formează structura de rezistență a textului apărut în ziarul *Adevărul*, în 1936, pot fi întâlnite și la alți autori, români sau străini, în articole apărute mult mai devreme. Nu au fost puțini cei care au susținut că, deși rolul *talentului* în ale gazetăriei nu poate fi negat, ziaristica e o meserie ca oricare alta, care, pentru a fi practică cu succes, trebuie să fie învățată.

4. Cuvinte de final

În 1906, într-un articol² apărut în ziarul *Opinia* se arăta că *presa reprezintă o mare putere socială, pentru că ea determină, conduce sau chiar tiranizează „opinia publică”*. *Nu există mare eveniment social, spunea autorul textului citat, la baza căruia să nu găsim înrâurirea directă a ziaristicii sau cel puțin un rol însemnat al ei*. Așa se explică faptul că, în anumite epoci, un *scriitor de gazetă* era mai puternic decât un ministru, ba chiar și decât un întreg consiliu de miniștri laolaltă. O politică adevărată, prin urmare, nu mai poate fi concepută fără ajutorul presei³. Este însă

¹ N. Ghiulea, „Organizarea corpului ziaristilor”, în *Adevărul*, anul 50, nr. 16217, 4 decembrie 1936, p. 1.

² *** „Puterea presei”, în *Opinia*, anul IV, nr. 31, 21 decembrie 1906, p. 1.

³ *** „Puterea presei”, în *Opinia*, anul IV, nr. 31, 21 decembrie 1906, p. 1.

important ca *ziaristica* să nu fie acea „preocupațiune” cu *însușiri foarte ciudate*, despre care vorbeau unii autori români pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, unde *ziaristul*, deși *combate în numele adevărului*, nu-și dă osteneala să afle *adevărul*¹.

Bibliografie

Șeicaru, P. (2002). *Scrieri din exil* (volumul al doilea)/*Writings from Exile* (the 2nd volume). București: Editura Saeculum I.O.

Teodorașcu, F. (2020). *Prin lentila deformatoare a presei. Studii despre „literatura efemeră”/Through the Distorting Lens of the Press. Studies on the “Ephemeral Literature”*. Iași: Institutul European.

Teodorașcu, F. (2021). *Gazetărie și literatură. Studii/Journalism and Literature. Studies*. Iași: Institutul European.

Twain, M. (1986). *Un yankeu la curtea regelui Arthur/A Connecticut Yankee in King Arthur's Court*. Bucharest: Editura Univers.

Dragomirescu, M. (1896). „Ziaristica și literatura”/“Journalism and Literature”, în *Convorbiri literare*, anul XXX, nr. 2, 1 februarie 1896.

Ghiulea, N. (1936). „Organizarea corpului ziaristilor” / “Organizing the Group of Journalists”, în *Adevărul*, anul 50, nr. 16217, 4 decembrie 1936.

Nicanor, P. & Co. (1910). „Miscellanea – Mark Twain”, în *Viața Românească*, anul V, nr. 4, aprilie 1910;

*** „Puterea presei”/“The Power of Press”, în *Opinia*, anul IV, nr. 31, 21 decembrie 1906.

¹ Mihail Dragomirescu, „Ziaristica și literatura”, în *Convorbiri literare*, anul XXX, nr. 2, 1 februarie 1896, pp. 302-303.